

USU OLEMUS

TEMA PÜHADUS TENZIN GYATSO

Tartu Ülikooli aulas 3. oktoobril 1991 peetud loeng

Sõnumitooja nr. 9 (45) 1991

Lugupeetud rektor, üliõpilased ja sõbrad, kes te siia olete kogunenud! Mul on väga hea meel kõneleda Tartu Ülikoolis, millel on olnud väga tähtis osa teie maa vabadusvõitluses. Esmalt tahaksin teile edasi anda oma palavaimad õnnitlused selle puhul, et olete taas saavutanud vabaduse ja võite sellest vabadusest rõõmu tunda. Ma mõistan täielikult, missugused raskused seisavad teil ees nüüd, mil te pärast viiskümmend aastat kestnud rõhumist püüate oma maad edendada. Eriliseks probleemiks siin maal on mitte-eestlastest migrandid. Siiski usun kindlalt, et inimlikkuse, sallivuse, armastuse ja kaastunde väel saate neist probleemidest jagu.

Üldiselt on Balti riikide olukorras – ma pean silmas teie minevikukogemusi ja ka praegust seisundit – Tiibeti olukorraga palju sarnast. Sellepärast on mulle suureks auks külastada kolme Balti riiki ajal, mil te olete äsja saavutanud oma eesmärgi – iseseisvuse. Ka mu külaskäik teistesse Balti riikidesse oli väga elamusterohke ja jättis sügava mulje – see oli unustamatu.

Oli juba pime, kui ma eile õhtul Eestisse jõudsin, ja sellepärast ei näinud ma siis suurt midagi. Aga koht, kus ma täna hommikul peatusin, oli tõesti imekaunis: seal oli väga ilus ümbrus, puud ja mets, taevas ja pilved... Tõesti äärmiselt kaunis...

Ja ma olen õnnelik, nähes nii paljusid inimesi laialt naeratamas – nad näivad lausa tegevat oma hammastele reklaami! Seda ma pean väga tähtsaks, sest lõppude lõpuks oleme kõik ühesugused **inimesed**. Tegelikult me oleme vennad ja õed. Vaatamata väliste erinevustele on meis kõigis varjul ühesugune inimkogemus või ühesugune soov. Sellepärast, nähes heatujulisi inimesi, tunnen minagi end tõesti õnnelikuna.

Teema, millest ma peaksin kõnelema, on religioonide olemus. Meie planeedil on palju erinevaid religioone. Ja mul on põhjust öelda, et hoolimata suurtest, kohati lausa põhjapanevatest religioonidevahelisest erinevusest on kõikidel usunditel võime aidata inimkonda, muuta seda paremaks. **Kõik suured maailmareligioonid kannavad endas üht ja sama sõnumit, nimelt kaastunde, armastuse ja andeksanni sõnumit.** Ükski religioon ei õpeta, et tuleks olla kaastundetetu. Samuti, kui te vaatate Taeva või ülimalt eesmärgi kirjeldust eri religioonides, siis näete, et kõik need mitmekesised usundid kirjeldavad ülimalt meelesisundit või ülimalt eesmärki kui midagi rahumeelset ja vaikset, mis on täis halastavat armu ja rõõmu. Ning kui kõnelda erinevate religioonide rajajatest või esimestest õpetajatest, siis näiteks kristluses kirjeldatakse Jeesus Kristust või Jumal-isa alati kirkastunud, kaastundliku või halastavana. Samal moel kirjeldame meie, budistid, Buddha omadusi – ka tema on kaastundlik ja kirkastunud. **Seega kõik religioonid peavad kõige hinnalisemaks ja väärtuslikumaks just kaastunnet ja armastust.**

Olles kohtunud eri usku inimestega, võin oma kogemuse põhjal öelda, et isikliku kontakti kaudu mõistsin üht: **hoolimata religioonide erinevusest, enesemuutmisviiside mitmekesisusest, leidsin tulemuse olevat enam-vähem ühesuguse.** Näiteks kristlaste armastuse ja kaastunde arendamise teeks on põhiliselt usk Jumalasse. Budistlik tee on teistsugune, kuid tulemus – soojasüdameline inimene – on sama. Niisiis, kõike seda analüüsid jõuan ma järeldusele, et **kõikide religioonide põhieesmärk on muuta inimesed heaks ja kaastundlikuks.** Järelikult kui te mõistate, et kõik religioonid kannatavad ühtsama sõnumit, siis see ei loe, et filosoofia pinnal on neil palju erinevusi. Näiteks budism ja ka džainism (see on üks iidne india usund) – need kaks maailma suuremat religiooni ei tunnista Jumalat ega Loojat. Kui sa juba tead ja tunned, et kõigi nende religioonide olemus on sama, siis ei näi muud filosoofilised erinevused – näiteks et budism ja džainism ei tunnista Loojat, aga kristluses, judaismis ja islamis ning paljudes teistes religioonides on usu aluseks Jumal – enam nii ületamatud.

Niisiis, filosoofia pinnal on usundite vahel suuri, põhjapanevaid erinevusi. Kuid miks siis üldse tekib nii palju erinevaid filosoofiaid, kui usundite eesmärk või otstarve on kõigil lõppude lõpuks seesama? Vastus on: sellepärast, et **inimesed on oma meelelaadilt nõnda erinevad, et üks meetod, üks lähenemisviis ei saa mitte kuidagi olla kõigi jaoks piisav.** Seetõttu võivadki eri aegadel eksisteerida erinevad usundid, et erisuguseid inimesi aidata.

Kui te teistsuguse religiooniga kokku puutute vaatate religioonide erinevusi niisuguses perspektiivis, selle asemel et otsida antud konkreetselt religioonist head ja halba või seda konkreetselt religiooni ahistada, siis tärkab teis austus, kui mõtlete, et need erinevad usundid on väga kasulikud, sest on nii palju erineva meelelaadiga inimesi. **Ja ainult selle tõttu, et on olemas erinevad usundid, saavad need võimalikult suurele hulgale inimestele võimalikult palju kasu tuua.** Niisuguse mõttekäigu varal saab endas kasvatada austust teiste religioonide vastu.

Olgu inimene ükskõik mis usku, tähtis on olla hea ja sooja südamega. Kui religioon jääb üksnes intellekti tasandile ilma sisemise kogemusega, siis ei suuda te teostada usundi tõelisi väärtusi. **Seega on väga tähtis oma usk või religioon ellu rakendada. Religioon peaks saama osaks igapäevaelust.** Nii suudetakse teostada selle tõelist väärtust.

Niisiis, nagu ma juba selgitasin, on eri religioonide olemus – kaastunne ja altruism – väga tähtis isegi mitteusklike jaoks. Olen alati arvanud, et sellest pole midagi, et mõni inimene ei ole usklik või on lausa antireligioosne. Ka tema puhul on tähtis soe süda, sest nagu ma juba varem mainisin, **ihkavad**

kõik inimesed õnne ja kõik inimesed tahavad lahti saada kannatustest ja õnnetustest.

Ma usun, et elu eesmärk on ju lõpuks õnn. Seega hea süda, soe süda, pole minu meelest mitte üksnes religiooni küsimus, vaid see on üleüldse õnne ja seesmise jõu läte.

Usun ka, et **inimlik armastus on inimkonna ellujäämise ja olemasolu alus.** See on ilmselge. Need lapsed, kes kasvavad kaastunderohkes õhkkonnas, perekonnas või kogukonnas, kasvavad üles palju tervematena: nende meel on palju tervem, positiivsem. Ja vastupidi, lapsed, kes elavad keskkonnas, kus on vähem hoolitsust või vähe inimlikku armastust, on meelelt negatiivsemad ja tunnevad vähem õnne ning kogu nende elu on ärritusterohkem. See näitab, et **meie, inimesed, vajame suurel määral teiste kiindumust, me sõltume sellest väga palju.**

Teadlased väidavad, et kui meel on pikka aega ärritunud, on see kahjulik ka kehalisele tervisele. Ja teistpidi: rahulik meel on tervisele loomulikult väga kasulik. Kui te olete meelelt kaastundlik, kui te meelestate end selleks, siis avab see iseenesest mingi seesmise uske ja kaasinimestega suhtlemine muutub palju kergemaks. Nii leiab rohkem sõpru, näete rohkem naeratusi. Vähemkaastundlik meelelaad meelestab teid kahtlustavaks ja teil on vähem enesekindlust, mille tagajärjel too sisemine uks sulgub. Lõpptulemusena tunnete sügaval sisimas alati üksildust.

Kokkuvõtteks arvan, et **olgu inimene usklik või ei, hea süda ja sõbralik meelelaad on meie õnne, edu ja sisemise väe allikas. Sellepärast nimetan ma armastust ja kaastunnet tavaliselt universaalseks religiooniks.** Nii ma arvan ja minu kogemus näitab, et sellel on oma väärtus – see väärrib järeleproovimist ja teostamist. Kui te aga tunnete, et sellesse pole mõtet uskuda, siis pole ka midagi – unustage see. Kuid kui leiab, et niisugused seisukohad on kaalumist väärt, siis laske rõõmsal naeratusel ja naerul tulla. Täna teid.

Küsimus: Nagu ma aru saan, on armastuse vastandiks vihkamine, kurjus. Minu küsimus oleks: mis on kurjuse läte?

Arvan, et eri religioonifilosoofiad vastavad sellele küsimusele erinevalt. Sellepärast peaksite seda küsima eri usundite esindajate käest. Siis saaksite erinevad vastused. Mina olen budist. Seega, minu vaatepunktist lähtudes on viha lätteks nõmedus.

Aga kust see nõmedus tuleb?

Kust tuleb nõmedus? Nõmedus tekib mõistmise puudumisest. Järelilikult meetod või jõud, mis võimaldab nõmedusest vabaneda, ongi mõistmine või tarkus. Sellepärast budistid rõhutavadki, et meele arendamine on kõige aluseks. Lihtsalt istumisest ja palvetamisest ei piisa. Me peame inimõistust maksimaalselt ära kasutama.

Kuidas te saate aru, kas teie mõistus on hea või kuri? Mis on mõõdupuu, millega te mõõdate headust ja kurjust?

Budismi seisukohalt ei ole olemas absoluutset halba ega absoluutset head. Hea ja halb on suhtelised. Määratlus on selline: iga tegu või sündmus, mis kaugemas perspektiivis on nii teistele kui ka iseendale hüvestav, on positiivne, s.t. hea. Iga sündmus, tegu või mõte, mis kaugemas perspektiivis loob ebamugavust nii teistele kui ka endale, on halb, kahjulik. Mõistus, mida ajendab kaastunne ja altruism, on positiivne, kuid mõistus, mida ajendab või mida kasutab vihkamine, on negatiivne.

Kas te usute taevast või põrgut? Kuhu inimesed pärast surma lähevad?

Eri traditsioonid annavad jällegi erineva vastuse. Budistlikust seisukohast on meil lõputult palju elusid. Neil pole ei algust ega lõppu. Seega uus elu on umbes nagu riiete vahetamine või uute riiete selgapanemine.

Salvestuse põhjal inglise keelest tõlkinud Kai Vassiljeva.